

Lossonczy Tamás látogatása

Iskolánk egykori tanulója (1914-től 1922-ig járt a gyakorlógimnáziumba), a 104 esztendőös Lossonczy Tamás nemzetközi híré festőművész örömmel elfogadta meghívásunkat, és 2008. június 12-én délelőtti feleségével, Pál Édával együtt látogatást tett a Trefortban. Ennek keretében került sor az alábbi beszélgetésre is (lásd a rövid életrajz után), melyen húsz diák és hat tanár vett részt. Hosszú, tartalmas életéről, művészetéről, műveiről és kiállításairól az interneten számtalan helyen olvashatunk. Bár egészsége már törekeny, még mindig alkotó művészzel, a festéssel telnek napjai. A látogatás előtt néhány nappal Lossonczy Tamás egy, a művészetét bemutató terjedelmes albumot, és egy 1956-ban készített tusrajz sorozatot ajándékozott egykori iskolájának, melyek a könyvtárban megtekinthetők.

Lossonczy Tamás 1904. augusztus 12-én született Budapesten. Bár leginkább a rajzolás kötötte le diákkorában, az érettségi után egy éven át jogi tanulmányokat folytatott. 1923-ban a Képzőművészeti Főiskolára felvételizett, ahol Vaszary János tanítványa lett. A húszas években többször látogatott Párizsba, ahol a műkereskedésekben a kor legfrissebb irányzataival ismerkedhetett meg. Sokat utazott, Bodon Sándor építész meghívására Hollandiában is járt, ahol Huszár Vilmos festővel ismerkedett meg. Itthon 1929 és 1931 között Kaesz Gyula tanítványaként belsőépítészetet tanult az Iparművészeti Főiskolán, majd Molnár Farkas építészirodájában dolgozott, az építészet kérdései ekkor ugyanis jobban foglalkoztatták a festészetnél. 1934-től volt tagja a Szocialista Képzőművészek Csoportjának. 1938-ban ismerkedett meg későbbi feleségével. A házaspár 1941-ben rendezte első műterem-kiállítását akkori otthonukban, a Keleti Károly utca 1. szám alatt. Az itt kiállított anyag sok más festménnyel együtt a világháború végén, a házat ért bombatámadáskor elpusztult. Lossonczy Tamás szerepelt az 1943-as, Kállai Ernő rendezte Új romantika kiállításon, az Elvont művészet I. magyar csoportkiállításán, tagja volt az Európai Iskolának, a Dunavölgyi Avantgárdoknak és a Konkrét Művészek magyarországi csoportjának. Feleségével, Lossonczy Ibolyával közösen állított ki 1947-ben a „Galéria a 4 Világtájhoz” termében. 1954-ben kizárták a Magyar Képzőművészek Szövetségéből. 1957 és 1968 között rajztanárként dolgozott egy budapesti szakmunkásképző iskolában. 1970-ben – hosszú szünet után – újra kiállítása volt a Fényes Adolf Teremben, 1979-ben pedig a Múcsarnokban állított ki. Alapító tagja az 1992-ben alakult Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiának. 1994-ben Kossuth-díjat kapott, a következő évben életmű-kiállítása volt látható Budapesten, az Ernst Múzeumban. 1998-ban avatták fel egyik legmonumentálisabb művét a római EUR-Magliana metróállomáson. Tíz évvel felesége 1992-ben bekövetkezett halála után, 2002-ben újra megnősült, azóta is változatlan lendülettel dolgozik. Második felesége, Pál Éda 2003-ban Párizsi Kék Szalon néven életművének szentelt galériát nyitott Budapesten. Lossonczy Tamás – amennyire erejéből telik – jelenleg is aktívan fest, rajzol, papírplasztikákat, kollázsokat készít.

Lossonczy Tamás az autóból kiszállva a meghatódottságtól könnyes szemekkel lépi át az iskola kapuját. Megáll néhány percre az első emeleten, hogy a rajzterem mellett egy-egy pillantást vessen a diákok által készített festményekre. Majd a Kodály teremben összegyűlt diákok és tanárok társaságában kezdjük a beszélgetést.

– Ne várjanak tőlem szónoklatot, én a közvetlen beszélgetést szeretem – kezdi, majd így folytatja:

– Ebben a gimnáziumban tanultam. Ha fölidézem a régi tanárimat, akkor azt mondhatom, hogy minden tanáromnak nagyon hálás vagyok. Különösen Staud Jánosnak, aki ennek az intézménynek később – úgy tudom – az igazgatója lett. (L. T. 1922-ben érettségizett, Staud János 1923-tól 1938-ig volt igazgató. – a szerk.) Csodálatos, felkészült tanár volt, igazi filozófiai gondolkodásmódot tanított nekem. Volt görög óra, és görögpótló óra, én nem görögre, hanem görögpótlóra jártam. Staud János gyönyörű előadásokat tartott. A másik Alszeghy Zsolt, akit sintérnek hívtunk. Sin-tér-nek! Szigorú volt, kegyetlenül szigorú. Tehát vigyázzunk, az a tanár, aki most esetleg nagyon haragszik rám, aki nagyon megkínóz, annak később nagyon hálásak lehetünk. Alszeghy Zsolt csodálatos tanár volt. Rengeteget kellett olvasni. Rettenetes mennyiséget kellett olvasni. Mindig csak olvasni kellett. Óra alatt, amikor valamit felolvasott, nagyszerű orrhangon olvasott. Egy katolikus akadémiára járt, talán a Szent István Akadémiának volt a tagja. Olyan haladó ember volt, aki Adyt... mindent... mindent végig vett velünk, mindent, az egész világirodalmat. Dosztojevszkijt... mindent! Csodálatos részeket olvasott fel, és órák után rendszeresen kellett hozzá menni referálni. Jön a tanítvány, ott a sintér, felvesz egy kövér könyvet, felüt egy oldalt, elolvas belőle három-négy sort, és megkérdezi, hogy mi áll előtte, mi utána, és azt mindig tudni kellett. De nem nagyon buktatott, hanem tanított. Tanított. A mai napig végtelenül hálás vagyok neki, nagyon köszönöm neki. Isten bocsássa meg bűnömet, hogy sintérnek nevezem, hiszen ő egy nagyszerű tanár volt. Tehát attól ne féljenek, ha egy tanár nagyon szigorú, ha sokat követel, mert a tanuláshoz kell a legkeményebb munkának lenni, ezt tudjuk.

Kilencven év elteltével emlékszik így vissza egykori gimnáziumi tanáraitra Lossonczy Tamás. Különös nyomatékkal ejti ki a legfontosabb szavakat, beszédmódja lekötö a hallgatóság figyelmét. Szavaihoz időnként erősen gesztikulál, láthatóan érzelmileg is átéli emlékeit, és talán többet is átél belőlük, mint amennyit ki tud most fejezni. Száz-négy éves, de szellemi frissessége alapján néhány évtizeddel fiatalabbnak gondolhatnánk. Így folytatja:

– Vajon ki a jó tanár? Az, aki nem felejt el, hogy valamikor ő sem tudott semmit. Semmit! Az, aki – amikor tanít – megszeretteti a tárgyat. Mert amit nem szeretek, azt nem szeretem tanulni. A tárgyat meg kell szerettetni. Aki nem szereti, az utálja, és így azt nem fogja tanulni. Erről sokat lehetne beszélgetni, nagyon sokat.

Egyenként szóba hozzuk néhány akkori tanár nevét az 1910-es évek évkönyveiből, némelyik után el-eligondolkodik.

– Császár Ernő? Császár Ernő nagyon normális volt, de nem volt kiemelkedő. Magyar nyelvet és irodalmat tanított. Szabó Dezső... Szabó Dezső történelemtanár volt. Nagyon kedves ember volt, eléggé megszerettette velünk a történelmet. Igen, Szabó Dezső... kitűnő ember volt, kitűnő tanár volt. Cserép József? Nem ismertem, engem nem tanított. Szervánszky Jenő? Szervánszky Jenő... Ő tornatanár volt. Ő a bátyámat tanította, engem egy másik tanár tanított. Waldapfel János, ő egy nagyon kedves, idős ember volt. Ha jól emlékszem, németet tanított. Német nyelvet és irodalmat.

– És hát minden nap reggel latinnal kezdtünk. Az első két óra latin volt. Ez nagyon fontos volt.

Párizsi utazásairól, élményeiről kérdezzük ezután. Láthatóan szívesen gondol vissza mindezekre.

– Sokat tudnék mesélni. Belőlem a család mindenképpen jogászt akart volna faragani. De én tiltakoztam, a katonaság és jog teljesen idegen volt számomra. Elkezdtem a jogi tanulmányokat, de közben rajztanfolyamra jártam, aztán sikerült felvételiznem a Képzőművészeti Főiskolára, és felvettek.

Vaszary Jánosról tesz említést, akitől talán a legtöbbet tanulta a főiskolán. Kiemeli, hogy milyen nagyra értékelte azokat a lehetőségeket, amelyeket a főiskolán, illetve Vaszary János munkásságán keresztül kapott. Beszél röviden a francia és a német festészet hatásairól, amit akkor a legerősebbnek érzett oktatói körében.

– Így kerültem ki aztán Párizsba... Párizsba, ahol a műkereskedés olyan volt, mint nálunk a hentes. Úgy vették az emberek a képeket, mint a kenyeret. Az volt a lényeg, hogy közel jött a művészet az emberekhez, akik, mint a kenyeret, úgy vették a képeket. Bement az ember a műkereskedésbe, hogy ott körülnézzen. Minden műkereskedésnek más karaktere volt, mindegyiknek speciális karaktere volt. Voltak pl. szürrealisták, volt, amelyiket Chagall érdekelt, vagy Picasso, vagy más. Az ember akkor tanulta a legtöbbet, amikor bement a műkereskedésbe.

Ezután elmond egy kissé komikus történetet, amely arról szól, hogy Cézanne miként csábított be egy a festményekről idegenkedő embert egy műkereskedésbe. Majd rátér arra, hogy a művész számára nagyon fontos, hogy egész életében nyitott maradjon.

– Nagyon sokféle művészet van, s nyitottnak kell lenni, akkor lesz boldog az ember. De ez mindenkinél így van, a fizikusnál, a matematikusnál is. Ha bezárkózik egy bizonyos ponton, és onnan nem néz ki, akkor nem lesz boldog ember. Nyitottság kell, nem szabad bezárkózni – ismétli.

Ehhez kapcsolódóan szóba jön a beszélgetés, mint az emberek közötti érintkezés legfontosabb módja. Lossonczy Tamás kiemeli, hogy nagyon oda kell figyelni a beszélgetőtársra. A jó beszélgetést ahhoz hasonlítja, amikor egy virágot gondosan ápol az ember, a beszélgetés gyümölcse így a szépen kinyíló virág lesz. Majd a nyitottság kapcsán egy gondolat erejéig még visszatér az iskolánkra.

– Így van ez az iskolában is nem? Ez a gimnázium mintagimnázium. Itt távlatot nyitottak a tanáraink, az egyik ilyet, a másik olyat... Nagyon hálás mesterség a pedagógus mesterség, bár az eredmények csak később jönnek ki, igaz? Szerintem ennek az iskolának a szelleme jó, és azt hiszem, az is marad.

– A latin háttérbe szorult. Milyen nyelvet tanulnak az orvosok? Orvosi latint, mások más nyelveket tanulnak, franciát, angolt, németet, most pedig be akarják vezetni a kínait, de Kínában annyi nyelvjárás van, hogy az egyik tartományban nem is értik meg a másik nyelvét. Biztos lesz valami központi nyelvük, amit bevezetnek. Ha bevezetik a kínait, akkor azt nagyon át kell gondolni. A feleségemnek van egy unokatestvére, aki időnként kimegy Kínába, és ott továbbképző tanfolyamokat tart.

Saját művészetéről kérdezzük.

– Saját utamra nehéz visszaemlékezni. Vergődés. A művészet mindig egy nagyon nehéz, kemény munka. Az előzménye a közlési vágy. Amit nem ismer fel ma, vagy esetleg holnap az ember, azért meg kell küzdeni. Ez egy olyan kemény dolog, ami teljes embert kíván. Telítődik az ember, amikor megszületik a mű. Száznégy éves vagyok és egész életemben festettem. Az ember hosszan gondolkodik, és aztán lemásolja a természetet, de ez a természetnek csak a külső megjelenése. Van egy más értelmű természet: a természeti törvény, az alapvető belső, az ember természete.

– Telítődéssel indul az alkotás... egy képet nem lehet könnyen feldobni. Mi a festészet? Színekkel és formákkal kifejezett érzésvilág. Van egy másik definíció is: a kép egy meditációs objektum. A képet megnézem, és elmeditálok.

Írókkal, zeneművészekkel való kapcsolatairól mesél ezután néhány szót az idős művész. Kedves személyes emlékeket idéz Weöres Sándorral és Somlyó Györggyel való találkozásaiából. Kihangsúlyozza, hogy a művészeknek egy nagy közösséget kell alkotniuk. Ne egyedül álljanak és éljenek, hanem össze kell barátkozniuk, ismerniük kell egymást, ahogy Kazinczy törekedett erre a maga korában.

A beszélgetés végéhez közeledve egy, a diákok munkáiból álló kis albumot ajándékozunk Lossonczy Tamásnak. A mintegy háromnegyed órás együttlét végén megköszönjük neki, és feleségének, Pál Édának, hogy eljöttek, és az alkotó munkához további sok erőt és jó egészséget kívánunk.

Régi idők nagy tanúja járt az épületben. Akkor iratkozott be az iskolába, amikor az még csak a 43. tanévét kezdte, amikor még ki sem tört az első világháború. Olyan tanárokról vannak személyes emlékei, akik még a XIX. században kezdtek tanítani a Trefort utcában. Alkotóművészetének gazdagsága, életpályája rendkívüli. Nagy tisztelettel tekintünk mindannyian öreá.

Mohay Péter